

POSTANOWIENIE

Dnia 19 stycznia 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Maciej Pacuda

w sprawie z odwołania W. Ś.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o rentę z tytułu niezdolności do pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 19 stycznia 2012 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 14 kwietnia 2011 r.,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 14 kwietnia 2011 r. wydanym na skutek apelacji organu rentowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżony tą apelacją wyrok Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 28 października 2010 r. w ten sposób, że oddalił odwołanie ubezpieczonego W. Ś. od decyzji organu rentowego odmawiającej przyznania ubezpieczonemu prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy.

Ubezpieczony wywiódł skargę kasacyjną od wymienionego wyroku i opierając ją na podstawie naruszenia prawa materialnego (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) przez błędną wykładnię art. 12 ust. 1 w związku z art. 12 ust. 3, w związku z art. 13 ust. 1 i w związku z art. 57 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i

rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, wniósł o uchylenie tego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, a gdyby podstawa naruszenia przepisów prawa materialnego okazała się oczywiście uzasadniona, o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie apelacji organu rentowego, a także o zasądzenie od organu rentowego zwrotu kosztów postępowania za obie instancje oraz kosztów postępowania kasacyjnego.

W skardze kasacyjnej został zawarty wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania oparty na podstawie art. 398⁹ pkt 2 k.p.c. i art. 398⁴ § 2 k.p.c. i wskazujący na potrzebę wykładni przepisów prawnych „budzących poważne wątpliwości i wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów”. Zdaniem skarżącego istotne problemy praktyczne wiążą się bowiem z wyjaśnieniem użytego w art. 12 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych pojęcia „pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji”, w szczególności w sytuacji, kiedy została utracona przez ubezpieczonego możliwość wykonywania pracy dotychczasowej, o czym stanowi art. 13 ust. 1 pkt 2 tej ustawy. Nie wiadomo przede wszystkim – co znalazło odzwierciedlenie w niniejszej sprawie – czy ubezpieczony, który utracił możliwość wykonywania pracy wymagającej pełnej sprawności kończyn dolnych, fizycznej, na wysokości, z komponentą długotrwałego chodzenia, wymagającej pełnej sprawności lokomocyjnej, mogący wykonywać pracę lekką fizyczną oraz pracę umysłową, której nie wykonuje od co najmniej 5 lat, nadal jest zdolny do pracy zgodnie z poziomem posiadanych kwalifikacji według art. 12 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. W końcu brak jest też jednolitego stanowiska w kwestii, czy ubezpieczony, który w ciągu swojego życia zdobył kilka poziomów kwalifikacji i to w kilku rodzajach prac, utraci możliwość wykonywania pracy zgodnej z najwyższym poziomem kwalifikacji w stosunku do zajęcia, które było dla niego najbardziej dochodowe, może być uznany za osobę częściowo niezdolną do pracy.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Wypada również dodać, iż zgodnie z art. 398⁴ § 2 k.p.c., określającym wymogi formalne skargi kasacyjnej, skarga kasacyjna powinna zawierać wniosek o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie. Należy zatem stwierdzić, że wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym wcześniej art. 398⁹ § 1 k.p.c., a jego uzasadnienie (sporządzone odrębnie od uzasadnienia podstaw kasacyjnych) winno zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy. Skarga kasacyjna nie jest bowiem (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc jednak instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia.

Jeśli więc wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, jak w niniejszej sprawie, wskazuje na potrzebę wykładni przepisów prawa, to zgodnie z dotychczasowym orzecznictwem Sądu Najwyższego winien określać, które przepisy wymagają wykładni Sądu Najwyższego, ze wskazaniem, na czym polegają związane z tym poważne wątpliwości, lub z przedstawieniem rozbieżności w orzecznictwie sądów (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, Biuletyn SN, 2002, nr 7, s. 10). Ponadto konieczne jest opisanie tych wątpliwości lub rozbieżności, wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych, a także przedstawienie własnej propozycji interpretacyjnej (por. m.in. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 3 listopada 2003 r., II UK 184/03, z dnia 22 czerwca 2004 r., III UK 103/04, czy też z dnia 17 grudnia 2007 r., I PK 233/07). W przypadku powoływania się na rozbieżności w orzecznictwie konieczne jest także, choćby przykładowe, wskazanie orzeczeń, w

których ten sam przepis prawa byłby odmiennie wykładany. Wypada jednak podkreślić, iż nie istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.), podobnie jak nie występuje w sprawie istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii tego zagadnienia prawnego lub wykładni przepisów i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNAPiUS – wkładka z 2003 r., nr 13, poz. 5).

Sformułowany w skardze kasacyjnej ubezpieczonego wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania nie spełnia tak rozumianych kryteriów, jeśli zważyć że zarówno przedstawione przez skarżącego wątpliwości, jak i towarzyszący im wywód w istocie nie zawierają żadnego problemu prawnego, który (co trzeba jeszcze raz podkreślić) wykazywałby możliwość różnorodnej oceny. Poruszane przez skarżącego kwestie znalazły bowiem wyraz w utrwalonych już poglądach judykatury. Należy zatem przypomnieć, iż stosownie do art. 12 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS osobą niezdolną do pracy jest osoba, która całkowicie lub częściowo utraciła zdolność do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu i nie rokuje odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu. Całkowicie niezdolną do pracy jest przy tym osoba, która utraciła zdolność do wykonywania jakiegokolwiek pracy (art. 12 ust. 2 ustawy), natomiast częściowo niezdolną do pracy jest osoba, która w znacznym stopniu utraciła zdolność do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji (art. 12 ust. 3 ustawy). Przy ocenie stopnia i trwałości niezdolności do pracy oraz rokowania co do odzyskania zdolności, na podstawie art. 13 ust. 1 powołanej ustawy należy zaś uwzględniać między innymi możliwość wykonywania dotychczasowej pracy lub podjęcie innej pracy oraz celowość przekwalifikowania zawodowego, biorąc pod uwagę rodzaj i charakter dotychczas wykonywanej pracy, poziom wykształcenia, wiek i predyspozycje psychofizyczne. Dokonując wykładni cytowanych przepisów Sąd Najwyższy w wyrokach z dnia 14 czerwca 2005 r., I UK 278/04 oraz z dnia 13 lipca 2005 r., I UK 366/04 stwierdził między innymi, iż według art. 12 ustawy o emeryturach i rentach z FUS o niezdolności do pracy nie decyduje biologiczny stan kalectwa lub choroby, nie mający wpływu na zdolność do pracy, lecz koniunkcja

niezdolności do pracy z niezdolnością do przekwalifikowania się do innego zawodu. Pojęcie „niezdolność do wykonywania pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji” należy rozumieć jako rzeczywistą utratę zdolności do pracy lub znaczne jej ograniczenie, przy wzięciu pod uwagę możliwości i sprawności niezbędnych do dalszego zaangażowania w procesie pracy. Innymi słowy chodzi o zdolność, a więc potencjalną możliwość wykonywania zatrudnienia, przy uwzględnieniu stopnia naruszenia sprawności organizmu, możliwości przywrócenia niezbędnej sprawności w drodze leczenia i rehabilitacji oraz celowości przekwalifikowania zawodowego ze względu na rodzaj i charakter dotychczas wykonywanej pracy, poziom wykształcenia, wiek i predyspozycje psychofizyczne. W konsekwencji brak możliwości wykonywania dotychczasowej pracy nie jest zatem wystarczający do stwierdzenia częściowej niezdolności do pracy w sytuacji, gdy jest możliwe podjęcie innej pracy w swoim zawodzie, bez uprzedniego przekwalifikowania lub przy pozytywnym rokowaniu co do możliwości przekwalifikowania zawodowego. Mówiąc jeszcze inaczej, niezdolność do wykonywania pracy dotychczasowej jest warunkiem koniecznym ustalenia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, ale nie jest warunkiem wystarczającym, jeżeli wiek, poziom wykształcenia i predyspozycje psychofizyczne usprawiedliwiają rokowanie, że mimo upośledzenia organizmu możliwe jest podjęcie innej pracy w tym samym zawodzie albo po przekwalifikowaniu zawodowym (por. także wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 3 września 2008 r., I UK 31/08, LEX nr 785518 oraz z dnia 31 marca 2009 r., II UK 264/08, LEX nr 707880). Odmienny pogląd prowadziłby do pomijania treści art. 12 ust. 1 i 3 w związku z art. 13 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Mając natomiast na uwadze fakt, iż treść art. 23 i 24 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin była identyczna z treścią art. 12 i 13 ustawy z 17.12.1998 r., należy uwzględnić i uznać za nadal aktualne wcześniejsze orzecznictwo Sądu Najwyższego dotyczące art. 23 i 24 ustawy o z.e.p., zgodnie z którym częściowa utrata zdolności do pracy zarobkowej nie jest równoznaczna z niemożliwością wykonywania dotychczasowego zatrudnienia, ale została ograniczona do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji oraz, że dopiero konieczność zmiany zawodu i brak rokowań odzyskania zdolności do pracy

po przekwalifikowaniu stanowią podstawę do przyznania świadczeń z tytułu częściowej niezdolności do pracy (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 25 listopada 1998 r., II UKN 326/98, OSNAPiUS 2000 nr 1, poz. 36 oraz z dnia 10.06.1999 r., sygn. akt II UKN 675/98, OSNAPiUS 2000 nr 16, poz. 624). Także użyte w art. 12 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach pojęcie „poziomu posiadanych kwalifikacji” było już wielokrotnie przedmiotem wykładni Sądu Najwyższego, który dla przykładu w wyroku z dnia 15 listopada 2007 r., I UK 154/07 (LEX nr 863929) wyjaśnił, iż utrata zdolności wykonywania pracy zgodnej z kwalifikacjami oznacza niezdolność do wykonywania pracy, do której pracownik ma kwalifikacje mimo zachowania zdolności do wykonywania pracy nie wymagającej takich kwalifikacji. W przepisie art. 12 ust. 3 ustawy z 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych użyte jest określenie „pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji”, co nie jest równoznaczne z pracą na dotychczasowym stanowisku. Przeciwwskazania zdrowotne do pracy na ostatnio zajmowanym stanowisku nie są więc podstawą do uznania osoby ubiegającej się o rentę za niezdolną do pracy, jeżeli pracę zgodną z kwalifikacjami może wykonywać bez ograniczeń na innych stanowiskach pracy. Wypada dodać w tym miejscu, że w obecnym stanie prawnym nastąpiło zawężenie ryzyka ubezpieczeniowego poprzez wyłączenie ostatniej z wymienionych sytuacji życiowych spod ochrony gwarantowanej przepisami rentowymi. Nadto, o ile według dawnych unormowań punktem wyjścia w ocenie predyspozycji zdrowotnych ubezpieczonego do pracy było dotychczas wykonywane przezeń zatrudnienie, o tyle obecnie jest nim poziom posiadanych kwalifikacji, a więc wykształcenie, wyuczony i realizowany w przeszłości zawód oraz ogół umiejętności zdobytych w ciągu wszystkich lat aktywności na rynku pracy. Przez pojęcie „pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji” można zatem rozumieć zarówno kwalifikacje formalne (wykształcenie i przygotowanie zawodowe stwierdzone świadectwami, dyplomami, zaświadczeniami), jak i kwalifikacje rzeczywiste (wiedza i umiejętności faktyczne). Niezdolność do pracy nie może być natomiast utożsamiana z niemożnością zatrudnienia na konkretnym stanowisku w konkretnych warunkach, lecz musi stanowić przeciwwskazanie do pracy odpowiadającej tak rozumianym kwalifikacjom zainteresowanego (por. wyroki: Sądu Najwyższego z dnia 9 grudnia 2000 r., II UKN

160/00, OSNAPiUS 2000 nr 16, poz. 336 oraz z dnia 14 marca 2006 r., I UK 159/05, niepublikowany, czy też powołany przez sąd drugiej instancji wyrok z dnia 8 stycznia 2009 r., I UK 200/08, LEX nr 738337). Dlatego właśnie nawet całkowite odsunięcie pracownika od wykonywania dotychczasowego zatrudnienia w wyuczonym zawodzie, przy zachowaniu przezeń możliwości podjęcia innego zajęcia, nie oznacza niezdolności do pracy w rozumieniu cytowanych na wstępie przepisów (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia 2001 r., II UKN 684/00, OSNAPiUS 2002 nr 6, poz. 5, wkł.). Dopiero konieczność zmiany zawodu w ramach poziomu posiadanych kwalifikacji i brak rokowań odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu stanowi podstawę przyznania uprawnień rentowych (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 25 listopada 1998 r., II UKN 326/98, OSNAPiUS 2000 nr 1, poz. 36 oraz z dnia 12 marca 2007 r., I UK 299/06, OSNP 2008 nr 7-8, poz. 112). Wbrew odmiennemu stanowisku skarżącego w judykaturze (zwłaszcza o orzecznictwie Sądu Najwyższego) pojęcie „poziomu posiadanych kwalifikacji”, o którym mowa w art. 12 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, jest więc jednolicie wykładane, a jego wykładnia ma „jasny i klarowny” charakter. Nawet pobieżna lektura pisemnych motywów zaskarżonego wyroku pozwala natomiast stwierdzić, że sąd drugiej instancji w pełni respektował tę wykładnię, a nawet uczynił z niej podstawę swych rozważań prawnych. Z kolei skarżący, uzasadniając potrzebę dokonania wykładni owego pojęcia, postuluje, aby ocena stanu jego zdrowia była odnoszona przede wszystkim do pracy wykonywanej przez niego w ostatnim okresie przed zgłoszeniem wniosku o rentę, co z przyczyn wcześniej podniesionych nie byłoby właściwe. Przedstawiona przez skarżącego próba interpretacji art. 12 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS zupełnie pomija więc wykładnię użytego w tym przepisie pojęcia „poziom posiadanych kwalifikacji” dokonaną przez Sąd Najwyższy w powołanych wyżej orzeczeniach, nie podejmując równocześnie jakiejkolwiek próby polemiki z tą wykładnią. Za taką nie może być bowiem uznane odwoływanie się do „obserwowanych obecnie zmian na rynku pracy”. Za co najmniej wątpliwe wypada też uznać przyjęcie przez skarżącego, że wykonywana przez niego ostatnio praca fizyczna (polegająca między innymi na rozwożeniu towaru do klientów i jego załadunku oraz rozładunku, a także na uczestniczeniu wraz z robotnikami w remontach i innych pracach

budowlanych), choć najbardziej dochodowa, jest pracą „zgodną z najwyższym poziomem kwalifikacji”, jeśli zważyć że praca taka nie wymaga (poza uprawnieniami do prowadzenia pojazdów mechanicznych) żadnych szczególnych kwalifikacji formalnych związanych z koniecznością uzyskania odpowiedniego poziomu wykształcenia. Jako pracę „zgodną z najwyższym poziomem kwalifikacji” należy natomiast traktować taką pracę, która wymaga od osoby ją wykonującej nie tylko sprawności fizycznej, ale przede wszystkim zaangażowania o charakterze intelektualnym, dla którego niezbędny jest odpowiedni poziom wiedzy, a co za tym idzie odpowiedni poziom wykształcenia.

Kierując się przedstawionymi motywami, Sąd Najwyższy uznał, iż ubezpieczony nie wykazał potrzeby rozpoznania jego skargi kasacyjnej. Dlatego, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., orzekł, jak w sentencji.